

V očigled volilnemu gi- banju v Istri.

Pred vsem moramo naglašati, da se naši bodoči poslanci ne smejo razvrščati po kastah ali po poklicu gotovega števila volilcev. Neumestna — da ne rečemo nič drugega — bi bila zahteva: mi hočemo toliko odvetnikov in toliko svečnikov, učiteljev, županov, poljedelcev, trgovcev itd.

Te besede so iz članka, objavljenega pod gorenjim naslovom v 247. številu „Edinosti“. Slovesno izjavljamo, da se strinjamo s temi besedami. In vendar je neki govornik na zaupnem shodu v Dekanih izjavil v govoru, kakor bi ravno učiteljstvo hotelo deliti poslance po stanovih. Dotičnemu govorniku je odgovorilo učiteljstvo že na shodu samem. A da nam ne bi javnost očitala slabega namena, dovolite, naj navedemo tudi tu, kaj je dalo učiteljstvu povod, da je prišlo do prepričanja, da bi bilo koristno slovenskemu narodu v Istri, ako bi sedel tudi ljudskošolski učitelj v deželni zboru. Povodi so sledeči:

1. Slovensko ljudskošolsko učiteljstvo v Istri deluje v vseh onih družtvih, ki delujejo v proslah blaginje našega naroda v Istri. Kjer je le katero izmed teh društev, tam je tudi slovenski učitelj njega ud; in če hočemo le nekoliko nepristransko soditi, bi morali priznati, da mnogim takim društvom so ravno ljudskošolski učitelji ustanovitelji, mnogim duša vsega društvenega delovanja in mnoga bi prenehala biti isti hip, ko bi jih zapustilo učiteljstvo. Zaraditega je učiteljstvo prišlo do spoznanja, da je stan, ki toliko deluje v blagor in napredek našega naroda, gotovo toliko sposoben in vreden, da ima svojega zastopnika v deželni zboru.

2. Vsak poslanec bi moral poznati narodne in gospodarske razmere v deželi in še posebej v okraju, ki ga zastopa. Kdo naj pa vse to bolj pozna, nego ljudskošolski učitelj, ki je med ljudstvom od prvega svojega službenega nastopa pa do konca svojega službovanja? Na kratko rečeno: z njim živi z njim umira! In ravno služba ljudskošolskega učitelja je taka, da zahteva od njega poznanje razmer vsake posamezne družine, ako hoče le količjak uspešno delovati. Kdor pozna razmere posameznih družin, pozna gotovo tudi razmere in potrebe vsega kraja in okraja.

3. Ljudskošolski učitelji so deželni uslužbeni, akoravno jih nadzoruje država, ker plačevati jih mora dežela. Dežela je delodajalec in učiteljstvo delojemalec. Deželni zbor je zaradi tega ona oblast, ki odločuje glede deželnih šolskih zakonov, t. j. dela pogodbe med delodajalcem in delojemalcem. Pomislimo, dali je možno misliti realno pogodbo med tema, ako se nikdar ne dogovorita? — Ravno tako se godi z dosedanjimi deželnimi šolskimi zakoni, ki so jih največkrat sestavili, razpravljali in sklepali možje, ki niso vedeli, ni kake dolžnosti ni kake potrebe ima ljudskošolski učitelj.

Ti razlogi so privedli slovensko ljudskošolsko učiteljstvo do tega, da je postavilo svojemu kandidatu, ako bo izvoljen, sledeče naloge:

1. Samoobsebi je umljivo, da mora biti kandidat neomajljiv in zvest Slovenec in Slovan, zato mu bo vedno in vedno se potezati in boriti za koristi slovenskega in hrvaškega naroda v Istri. Slovanski narod v Istri je večinoma kmetovalskega stanu in zato bo našega kandidata dolžnost, da doseže, kolikor možno, agrarne koristi in izboljšanja.

2. Naš narod je zaostal kulturno za drugimi, t. j. napredovati ne more tako hitro kakor drugi. Kaj je povod in vzrok temu? Po mnenju učiteljstva ni drugega vzroka nego ta, da je naš narod premalo izobražen in poučen. Vzroka da mu pomanjkuje izobrazbe in pouka, je pa iskati le v tem, da našemu narodu primanjkuje prilike za naobrazbo, t. j.: našemu narodu pomanjkuje šol. Italijani v Istri imajo na skupne deželne stroške še preveč ljudskih šol (v Buzetu imajo za 40 otrok dvo-razrednico), realni gimnazij v Pazinu, kmetijski zavod v Poreču, licej v Pulju; in iz deželne blagajnice podpirajo celo „Lego nazionale“. A mi Slovani nimamo niti dovolj ljudskih šol; in še kjer so, so prenapolnjene, da ni možno dosežati pravega uspeha. Zato bo našemu kandidatu, ako bo izvoljen, v dolžnost, da prouči vso našo deželo v namen, da bo vedel, koliko

novih ljudskih šol nam je potreba, da zve ktere ljudske šole je potreba razširiti in da bo to zahteval ob primerni priliki v deželni zboru. Tudi mora zahtevati, da nam dežela ustanovi in vzdržuje enak kmetijski zavod, kakršnega vzdržuje za Italijane. In ker po mnenju učiteljstva ne potrebujemo realnega gimnazija in liceja, da se nam v odškodnino za to ustanovi primerno število obrtnih in trgovskih šol itd., da ne bomo v šolskem oziru nikdar zapostavljeni za našimi sodeželani.

3. Enaka dolžnost bo skrbeti našemu poslancu za to, da bo naš jezik enakopraven italijanskemu v vseh deželnih in drugih uradih.

4. Premnogokrat šolstvo ne more donášati ljudstvu prave koristi, ker učiteljstvo ne more delovati, kakor bi moralo; ovirajo ga razne zapreke, ki so mnogokrat v samih šolskih oblastih in mnogokrat tudi v samih šolskih zakonih, n. pr. državni zakon sili otroke v šolo s kaznijo, a deželni šolski zakon jim otežuje pot v šolo s takami. Vse take stvari bo moral naš kandidat, premisliti in če bo potreba posvetovati se z narodom in učiteljstvom, kako je škodljivo odpraviti ter zahtevati tudi izboljšanje v tem oziru. Zamujati ne bo smel nobene prilike, ker, kar je enkrat zamujeno je navadno izgubljeno za vedno. Mi hočemo, da je učitelj-poslanec podoben čebeli, ki dannadan donáša voska in medu v narodni čebelnjak.

5. Umeje se, da bo učitelj-poslanec odgovoren za svoje delovanje slovenskemu narodu v Istri, a poleg tega tudi še posebej ljudskošolskemu učiteljstvu.

Mislimo torej, da je dovolj razvidno iz teh podatkov, da učiteljstvo nikakor nima namena, da bi poslance delilo po kastah, pač pa je prepričanja, da je neizogibna potreba, da so vsi slovanski poslanci v Istri edini, ker, kakor hitro bi se delili v dve stranki, bi bilo to usodno za stvar našega naroda v Istri. Zaraditega smo videli, da se je učiteljstvo v prvi vrsti zoperstavilo onim, ki hočejo sejati razdor med našim narodom v Istri in vidimo, da vztrajno tudi vzdržuje ta odpor.

Nočemo za sedaj dalje pisati, samo prosimo slovensko-javnost, naj nas nepristransko sodi.

Družba sv. C. in M. in „Südmarka“.

Dne 13. t. m. je imela družba sv. C. in M. v Ptuj svojo 23. glavno skupščino. Nemški šovinisti so se vedli sirovo in pozdravljali skupščinarje s kamenjem in jajci. Tako so oskrnili sami sebe in svojo kulturo.

Iz tajniškega poročila.

Ker nam primanjkuje prostora, moremo iz obširnega poročila tajnika dr. Gr. Žerjave podati le najvažnejše.

Preteklo leto se je družba preustrojila na znotraj in se pripravila za delo v večjem stilu in še nikdar se ni delalo v družbi s tolikim napredkom ko lani. Družbin delokrog se je razširil, družba podpira tudi izobraževalno delo in v kratkem se bo ustanovila na njeno inicijativo obrambna gospodarska organizacija.

Minulo leto je družba vzdrževala 15 otroških vrtcev s 17 oddelki. Obiskovalo jih je 914 otrok, 425 dečkov in 489 deklic. Boj za narodno vzgojo mladine je prišel že tako daleč, da se izkušja nasprotnik zvičajno polastiti otrok v 3. in 4. letu in jim vepiti mržnjo do materinščine. Zato so otroški vrteci za družbo velike važnosti. Družba je zato minulo leto izpopolnila učila, izdala tiskano navodilo za vrtnarice in jim naročila, da goje najožje stike z delavskimi starši. Družbinih šol je sedaj 5 z 10 razredi, v katerih je bilo lani 1081 otrok; vsega skupaj odgaja tedaj naša družba do 2000 otrok. Najtrdnejše pozicije ima družba v Trstu, kjer obiskuje družbine šole 787 otrok, 390 dečkov in 397 deklic. Učni uspehi so izvrstni. Zato se bo delalo še za razširjanje tržaških šol. Neugodne so razmere v šentrupertski šoli, kamor zahaja le 63 dečkov in 137 deklic. Vzrok slabemu obisku je pomanjkanje pravice javnosti. Šola na Muti dobi 2. razred in se nastavi posvetno učiteljsko moč. Šola dobi pravico javnosti. Na družbinih za-

vodih deluje 55 učnih oseb, in sicer: 4 posvetni učitelji, 4 posvetne učiteljice, 17 šolskih sester, 15 posvetnih vrtnaric in končno 5 vero- učiteljev. Družbeno vodstvo je v preteklem letu kot nekaj prehod do definitivne uredbe izboljšalo plače in se bo poskrbelo za pokojninski sklad. Družba ima v načrtu celo vrsto zavodov in podpor, o čemer pa se še javnosti za sedaj ne more obvestiti. Podružnic je danes 168, od katerih jih deluje 139, 29 pa jih je spečih. Na Kranjskem 10, na Štajerskem 6, na Primorskem 3. Na Koroškem jih spi 10. Nekatere podružnice spe že več let; zadnji čas je ponehalo z delom le pet podružnic (1 na Kranjskem, 1 na Štajerskem in 3 na Koroškem). Oživele pa je 33 podružnic, ustanovilo se je 13 novih podružnic. Vseh družbinih članov je okrog 8000. Na to je tajnik pohvalil nekatere podružnice zbog njih marljivega delovanja. Zahvalil se je družbinemu uradništvu in časnika- karstvu za sodelovanje in pomoč.

Dohodki in izdatki.

Iz poročila blagajnika g. Hudovernika posnemamo sledeče podatke.

V upravnem letu 1907 je bilo:
Prejemkov K 95.151-03 (lani K 63.983-78)
Izdatkov „ 76.160-67 (lani „ 54.676-99)

Račun glavnice z dne 31. grudnia 1907.
znaša K 8.133-86. Gotovina blagajnice z dne 31. grudnia 1907. znaša K 10.856-50.

Družbeno imetje l. 1907.:

Aktiva K 214.270-64
Pasiva „ 214.228-62
Čisto imetje K 192.842-02

Ako primerjamo letošnje

imetje K 192.842-02
z lanskim „ 169.687-64
se je letos pomnožilo za . . K 23.154-38

Slučajnosti.

Sprejme se resolucija v principu, da se nastavi potovalni učitelj družbe. Tov. učitelj Vrabl nasvetuje, naj bi se vsi večji darovi izkazovali v družbinem kolektaru, zato ker dosti- krat sicer oficialna podružnica spi, nabirajo pa vendar člani. Naj bi se nadalje založile vžiga- lice žveplenke za domačo rabo kakor so po kmetijskih hišah. Pri prodaji razglednic, sla- tine itd. naj bi se upoštevalo bolj trgovsko stališče.

Volltve.

Po dogovoru z zastopniki podružnic se je zedinila kandidatna lista in se je volilo z vzklikom v odbor prošta Gregorja Einspielerja, Luko Svetca, Fr. Ornagoja in dr. Ernsta De- reanija; v nadzorništvo so se volili dr. Ilesič, dr. Majaron, prof. Scheinigg, dr. Müller, dr. Ravnihar; v razsodišče župnik Ražun, Karel Šavnik, dr. Triller, notar Kogej, dr. Tekavčič.

* * *

Da bo primera med družbo sv. C. in M. in med „Südmarko“ lažja, navajamo o zadnji nekaj podatkov.

Glavno zborovanje „Südmarke“ v Beljaku.

Udeležilo se ga je do 300 udeležencev raznih društvenih podružnic. Društveni pre- sednik dr. Khull je povedal, da daje „Süd- marka“ stipendije juristom, ki hočejo postati uradniki na Slovenskem; nadalje skrbi „Süd- mark“ s posebnimi tečaji, da se priuče nemški uradniki slovensščini. V Št. Ilju je nakupila „Südmark“ 20 posestev in naselila 19 švabskih kmetijskih rodov in 122 glavami. Javno se je priznalo, da nameravajo Nemci ponemčiti vse kraje ob železnici iz Špilsfelda v Maribor. Po- udarjala se je nujna potreba nemške parcella- cije banke in bojkotiranje slovenskih izdelkov in slovenskih trgov- cev. Za naseljevanje se je določil znesek 50.000 K. Zborovanje je pozdravil naučni mi- nister Marchet.

Statistični podatki o „Südmarki“.

S 1. avgustom 1908 je šlo to nemško napadalno društvo 547 podružnic (+ 156) in 49.667 članov (+ 11.492). Na Štajerskem se je ustanovilo 31 novih podružnic. Knjižnice ima sedaj „Südmark“ 97 (+ 19), v katerih je 99.415 knjig (+ 11.485). Zanimivo je poro- čilo o delovanju potujočih 3 agentov za „Süd- mark“: imeli so skupno 345 predavanj o na- menu in pomenu „Südmarke“. Sad njihovega dela je tudi zgoraj navedeno število novih usta- novitev. Naseljevalni odsek je nakupil v celem 12 posestev; na jezikovnih mejah (ponajveč v Št. Ilju) je „Südmark“ doslej nakupila 700 oralov zemljišča. Dohodkov je bilo skupno 262.485 K 64 vin., stroškov 180.557 K 55 vin.,

imetja ima društvo 554.221 K 10 vin. Na- rodni kolek jim je vrgel 27.201 K 91 vin. dohodkov, nabiralniki 19.601 K 38 vin., slavnosti 24.274 K 72 vin., darovi občin 5103 K 54 vin., deželnih odborov, štajerskega, nižje- avstrijskega in koroškega, skupno 1000 K, abi- turientski darovi 2027 K. Podpor in posojil se je dalo skupno 105.450 K 15 vin.

150.000 kron.

Toliko je votiral občni zbor „Südmarke“ za ponemčevanje spodnještajerskih Slovencev in zlasti za nakup slovenskih posestev na je- zikovni meji. Na tem zborovanju se je zlasti poudarjalo, da se v murski dolini in vzhodni Štajerski kaže lep napredek v delovanju „Süd- marke“. Podpira se zlasti nemške trgovce in obrtnike, ter zagrizene nemške kulturono- sce, ki jim nosijo Slovenci svoj zaslužek ter tako nehote podpirajo svoje najhujše nasprotnike.

Šolska mizerija za Slované.

Ne samo pri nas, ampak tudi drugje trpijo Slovani najgroznejšo, najnekulturnejšo ter za našo državo in ošabno nemštvo najstra- motnejšo bolečino: Ne dajo jim šol za deco. Nemci tega nočejo, vlada pa tudi ne! Hujše to ko na Turškem!

Tako čitamo v praškem listu „Den“ interesantne slike o šolski mizeriji v nekaterih krajih, kjer vladajo sinovi nemške „kulture“. Na Dunaju, v tej domeni „krščanskih“ Nem- cev, je videti po ulicah na stotine in stotine čeških roditeljev, ki hodijo s svojo deco po Dunaju in ne najdejo svoje šole. Saj ona pri- vatna Komenskega šola zadostuje komaj za neizdaten odstotek vse šolske dece.

V Ervenicah, opavskem predmestju, ve- dejo Čehi od zdavnaj heroičen boj za svoje pravice. Šol tudi nimajo. Sedaj so starši na zaupnem shodu dne 13. avgusta 1908 sklenili proglasiti vesoljni javnosti sledeče: „Za nobeno ceno ne pošljemo svojih otrok v nemške šole, kakor tudi ne na privatne češke, marveč vztra- jamo v boju tako dolgo, da bo cela šolska ureditev odgovarjala sedaj veljavnim zakonom. Ne sprejmemo niti javnega šolskega poslopja na stroške „Ustredni Matice Školske“ v Pragi, marveč zahtevamo učitelje in šolo z javnega denarja.

Ustavljajmo zasebno domače poučevanje popolnoma! Vztrajamo pri stavki zaradi ne- marnosti šolskih uradov bodisi tudi vse pri- hodnje leto, dokler ne dosežemo pravice.

Vobče proglašamo po besedah Karla Hav- lička Borovskega:

Le grozite nam, le zapirajte se proti nam, le zapirajte nas, izdajalec naše češke stvari, a mi se ne odrečemo svojemu pravu! Šolske urade pozivljamo, naj našo zadevo rešijo takoj na podlagi prava, sicer bomo nastopali proti uradam in nasprotnikom češke šole tako, kot se nastopa proti nam!“ Kdaj se bo končal ta kulturni škandal!

Ravno tako bi bilo dobro pri nas!

Srednješolski vestnik.

** „Društvo slovenskih profesorjev“ v Ljubljani ima o božiču svoj občni zbor za III. leto svojega poslovanja. Za to priliko spro- žim nekoliko opazk in nasvetov.

1. V formalnem oziru priporočam odboru naj ne pozabi, kar nam je obljubil na lanskem obnem zboru, da nam omogoči zborovanje brez strahu: dopoldne moramo končati vse. Enkrat na leto se shajamo v večjem številu, da se pogovorimo o svojih težnjah. Naj se nas ne sili, da hitimo, marveč naj se nam da pri- lika, da vsestransko pregledamo svoje stanje brez naglice, ki nas dela nejevoljne in razdraž- ljive. Ni dovolj, da ta ali oni predlog odgla- sujemo; važnejše se mi zdi, da iz skupnega razgovora črpamo ono moralno silo, ki za spre- jetimi predlogi stoji in po njih dela: vsi za enega, eden za vse. To je možno le po teme- ljiti debati, ki drami indiferentne, vzpodbuja slabše in utrjuje krepke.

2. V stvarnem oziru glede dnevnega reda mora stati seveda v ospredju realiziranje slovenskega srednješolstva, s čimer so v zvezi slovenske učne knji- ge in suplentsko vprašanje, ki trka na duri. Poleg tega omenjam ob tej pri- liki še eno točko, ki je vredna našega uvaževanja: material, oziroma način, kako se vstopa v srednjo šolo. Pri nas je velik nedostatek, ki ga toliko ne občutijo druge na- rodnosti, zlasti ta, ker nimamo trgovskih in obrtnih šol, sploh strokovnega šolstva. Zato vsak, če količjak mora, poiškuje svojo srečo v prvi vrsti na zavodih, ki so mu na razpolago. Drugič: Današnji sprejemni izpiti v I. razredu

niso smotreni. Tu odločuje izvešine goli slučaj, ves izpit je formalnost, za učence in njih starše pa vendar združen z mnogimi neprilicami, ki bi se jim jih lahko prihranilo. Sedanjí ljudsko-šolski redi pri vstopu v I. razred skoro ne prihajajo v poštev. Ljudskošolski učitelj je ob prenapolnjenih razredih vesel, ako se more iznebiti tega ali onega, tembolj, ker ve, da je sprejem učenca v srednjo šolo odvisen od izpita in da je njegov red samo etiketa, ki pa ni treba, da bi jamčila za pristnost. Mislim, da je tu treba preuredbe. Ljudski šoli naj se da ona veljava, ki ji po vsi pravici gre. Naj se ne šteti tu z denarjem, ker tukaj se varčnost maščuje z nevednostjo in zanemarjenostjo, ki rodita individualno in socialno zlo. Prenapolnjenost ljudskih šol naj se odstranjuje z ustanavljanjem vzporednic in novih šol. Od take ljudske šole se potem lahko pričakuje in zahteva, da vrši svojo nalogo. Kogar spozna ljudska šola, da bi bil zmožen za višje šole, temu naj izda izpričevalo zrelosti, ki dotičnika usposablja brez vsakega izpita, da vstopi v višje šole. Na ta način bi bila zveza med ljudsko in srednjo šolo, ljudska šola bi pošiljala zmogljive učence v srednjo šolo, ki bi prinašali s seboj potrebno znanje. Kdor pa ne zadosti zahtevam, naj rajši pohaja ljudsko šolo do postavne starosti in ne da bi delal poizkuse po srednjih šolah in se nazadnje morebiti celo pogubil. Ako bo imela ljudska šola dovolj svobode, da bo lahko obdržala učence toliko časa, dokler si ne osvoje potrebnega znanja, in ji ne bo treba vedno stokrat pod pritiskom prenapolnjenosti. In ako se na drugi strani razvije strokovno šolstvo, kakor bi bilo želeli: potem dobi tudi srednja šola olajšano stališče. Sedaj pa trpimo oboji, učenci in učitelji, ob mnogostevilnih razredih (v prvi vrsti nižjih), ker pri nas se bije hud boj za vsako vzporednico in za vsakega suplenta...

Vprašanje materiala, oziroma vstopanja v srednje šole in s tem združenega prenapolnjenja nekaterih razredov je odločilnega pomena za razvoj mladine in za službovanje učiteljstva.

Dr. Drag. Lončar.

Osebnosti. Profesorji na I. drž. gimnaziji v Ljubljani: Alfonz Pavlin, dr. Franc Riedl in dr. Rudolf Rothaug so nameščeni na nemško gimnazijo v Ljubljani. Profesor Ivan Grafenauer je premeščen iz Kranja na I. drž. gimnazijo v Ljubljani. — Provizorični glavni učitelj na učiteljskem v Kastvu, Matej Šepić, je imenovan definitivnim glavnim učiteljem. — Suplent na učiteljskem v Kopru, Josip Rasmann, je imenovan glavnim učiteljem na tem zavodu. — V pokoj je šel ravnatelj kočevske gimnazije, Peter Wolseger, ter dobil ob tej priliki naslov cesarskega svetnika.

Za ravnatelja velike realne gimnazije v Karlovcu je imenovan profesor zagrebške višje gimnazije Milan Žepić.

Ravnatelj nemške državne gimnazije v Trstu je imenovan Jos. Alton, doslej profesor na drž. gimnaziji v Inomestu.

Ravnatelj goriske realke, Josip Gassner, je imenovan za ravnatelja gimnazije v Bregencu. Kdo pride v Gorico? Ali zopet zagrozen Nemeč?

V I. razred slovenske gimnazije v Celju je letos sprejetih 55 učencev.

Kulturno delo.

„Prosveta“ je imela v Ljubljani svoj občni zbor. Po Slovenskem je 42 „Prosvetnih“ knjižnic, v katerih je nad 3 tisoč knjig. Povrh tega je pomagala „Prosveta“ v 11 krajih do ustanovitve knjižnic. Glavni odbor je imel lansko leto 2995 K 74 vin. dohodkov in 2451 K 27 vin. izdatkov. Podarilo se mu je 634 knjig. V teh kratkih podatkih leži veliko kulturnega dela, ki ga vrši naša radikalno-narodna akademična mladina. Na nizkotne napade klerikalcev, ki so lansko leto na Kranjskem sicer res uničili dve knjižnici, se ni treba ozirati. Narod bo taka „kulturna“ dejanja sam obsodil.

Kongres poljskih književnikov. V Varšavi bo meseca oktobra prvi kongres poljskih književnikov.

Češko gledališče na Dunaju. Čehi nameravajo na Dunaju ustanoviti stalno češko gledališče.

Slovenska turistovska zveza. Dne 8. septembra se je vršila v Ljubljani konferenca slovenskih turistovskih društev zaradi ustanovitve širše slovenske turistovske zveze. Udeležili so se konference zastopniki Slovencev, Čehov, Rusov in Poljakov. Konferenca je sklenila, da se ustanovi zveza slovenskih turistovskih društev. Predlagalo se je, da se sestavi v Pragi centralni slovenski biro, ki združi vsa slovenska turistovska društva. Predsednik pripravljalega odbora v Pragi, g. dr. Vratislav Černý, je dobil nalog, da takoj zbere ves material za pripravljane korake v svrhu, da se čim prej ta centralni biro osnuje. Predlagalo se je, da naj pokrijejo stroške za to pisarno in za poslujočega tajnika glavna turistovska društva in glavna slovenska mesta. Sklenilo se je končno, da se najkasneje v letu 1909. skliče v Pragi shod zastopnikov pri zvezi sodelujočih društev.

V Kranju je bil dne 19. t. m. pod vodstvom tov. V. Rusa lep koncert v prid družbi sv. O. in M., ki je donesel nad 500 K.

V postu napravijo tamkaj koncert v korist Učiteljskemu konvikt. Gotovo vredno posnemanja!

Sokolstvo, Čehi in Slovenci! Kaj pomeni Sokolstvo za Čeha, vemo vsi. „Kar Sokol, to Čeh“ — tako pravijo s ponosom naši bratje Čehi, ki so spravili telovadbo v sokolskih društvih na tako višino, da jih občuduje ves svet. Telovadba ohrani človeka čilega in zdravega ne le na telesu, ampak tudi na duhu; zato tudi lahko pristevamo češki narod med najenergičnejši, najinteligentnejši narod na svetu. Ne le Slovani, nego tudi nasprotniki Čehov občudujejo, kako se hitro in krepko razvijajo in napredujejo. Pri tem ima gotovo tudi veliko zaslugu Sokolstvo, ki navdušuje narod ne le za čilost in krepkost posameznika, ampak tudi za čilost celega naroda, za materin jezik in njega lepoto. Sokolske slavnosti na Češkem so prave narodne slavnosti. Sokol v rdeči srjaci in s sokolskim peresom je Čehu vzor narodnjaka, sokolska armada predstavlja Čehom narodno armado vrlin narodnih sokolskih vojakov. Češki minister Prašek sam je nastopil v rdeči srjaci in se podal med ljudstvo; udeležil se je sokolske slavnosti v Slionu ter je imel navduševalen govor. Minister je rekel, da si ne šteje za zaslugu, temveč za dolžnost, da je bil med ustanovitelj Sokola ter se postavlja v vrsto z junaki v rdečih srjajah. Pozival je Sokole, naj se prsi ob prsi postavijo v bran ter množe sokolske vrste. „Mali narod smo, zato pa moramo s kvaliteto nadomestiti kvantiteto.“ Ministrov govor je zbudil nepopisno navdušenje. Tudi Slovenci imamo že nekaj sokolskih društev. — Posnemajmo Čeha ter ustanovljajmo sokolska društva! Učiteljstvo ima pri tem kulturnem delu hvalevredno in hvaležno nalogo.

Politiški pregled.

Sklicanje delegacij. Iz Budimpešte javljajo, da se bo otvoritev zasedanja delegacij po cesarju vršila dne 4. oktobra s prestolnim govorom v budimski kraljevi palači.

Jezikovni zakon. Vlada bo v jesenskem državnozbornem zasedanju predložila zbornici tudi načrt zakona za uredbo jezikovnih razmer na Češkem. Kakor smo pozvedeli, namerava tudi jugoslovanski klub pri tej priliki vložiti nujni predlog za uredbo jezikovnih razmer na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, Primorskem in v Dalmaciji. Podobne predloge bodo stavili Rusini glede jezikovnih razmer v Galiciji in Bukovini ter radikalni Čehi glede Moravske in Šlezije.

Program zasedanja državnega zbora. „Narodni Listy“ poročajo, da predloži vlada državnemu zboru v razpravo: redni proračun za l. 1909; šestmesečni proračunski provizorij za 1909, trgovsko pogodbo s Srbijo, podzavarjenje nekaj privatnih železnice, starostno in invalidno zavarovanje in najbrž tudi jezikovni zakon za Češko. Vlada torej stavi veliko zaupanje v delovanje državnega zbora, zato mu daje velike naloge. Srbska trgovinska pogodba in proračunski provizorij se morata rešiti do 1. decembra t. l.

Velike vojaške vaje na Ogrskem. V ponedeljek so pri Vesprihu pričele velike vojaške vaje, na katerih bo sodelovalo 100.000 vojakov, in sicer: 86 batalijonov skupne vojske, 45.000 mož infanterije, 56 eskadronov kavalarije s 7750 mož in 68 baterij. Nadalje 33.000 domobrancev. Hrvatov je na vojaških vajah skupno 21.000 mož.

Bosna in Hercegovina. „Pokretu“ poročajo z Dunaja od dobroobveščene strani, da je vključ vsem dementijem gotovo, da žele dunajski merodajni krogi definitivno rešiti vprašanje Bosne in Hercegovine. Živa želja vseh krogov je, da se to vprašanje reši še letos in da se Bosna in Hercegovina podasta cesarju kot jubilejski dar. — Ker je težko rešiti vprašanje, kak položaj da zavzemata Bosna in Hercegovina nasproti eni in drugi polovici monarhije, je že skoraj definitivno določeno, da se obe pokrajini utelesita monarhiji v obliki takozvanega „Reichslanda“, ki ga kot posebno telo izroče direktno vladarju. Na ta način se mislije ogniti sporom glede državnega položaja in obenem rešiti vprašanje suverenitete in omogočiti edinstveno upravo brez večjih izprememb. V tem slučaju bi se uvela v Bosni in Hercegovini tudi ustava, v neki meri tudi deželni zbor. Na resen odpor prebivalstva ali sosedov se tudi ne računa, ker je v zadnjem času Bosna uprav poplavljena z vojsko. — Z Dunaja poročajo: V predstojećem zasedanju delegacij nameravajo, kakor se sliši, socialisti, Čehi in Jugoslovani zahtevati uvedbo ustave za Bosno in Hercegovino in da hočejo v tem smislu staviti formalni predlog.

Mladočeški zakonski načrt o jezikovnem zakonu. Posl. Schauer in tovariši so v seji češkega deželnega zbora predložili zakonski načrt o jezikovnem zakonu. Po tem načrtu bi veljalo načelo, da zamore vsak prebivalec Češke na vseh državnih uradih in sodiščih razpravljati v svojem jeziku in da se zamore vsaka stvar v jeziku stranke ne samo rešiti, ampak tudi razpravljati.

Bolgarska — kraljevina. Iz Sofije javljajo, da dela bolgarska vlada na to, da se bolgarska prizna od Turške za neodvisno državo in se proglasi za kraljevino.

Avstrijske finančne oblasti in madjarski jezik. Avstrijsko finančno mini-

strstvo je razposlalo vsem ravnateljstvom okrožnic, da prošnje in dopise ogrskih finančnih oblasti sprejemajo tudi v madjarskem jeziku in da jih takoj rešijo, oziroma da jih pošljejo višji oblasti na prevod. Istotako bodo tudi madjarske oblasti reševale vloge avstrijskih oblasti.

Socialisti proti volilni reformi. Iz Budimpešte javljajo: Madjarski socialisti bodo imeli dne 27. septembra v Budimpešti in v 27 drugih mestih shode proti volilni reformi. Istega dne odidejo zastopniki madjarskih socialistov na Dunaj, da prisostvujejo kongresu avstrijskih socialistov. — Vodja belgijskih socialistov je prišel 23. t. m. v Budimpešto, kjer je predaval o socializmu in klerikalizmu.

Madjarizovanje Reke. „Novi list“ piše, da je poklical inspektor kr.-ogrskih drž. železnice v Reki v nedeljo železniške delavce in jim prebral odlok trgovskega ministra, po katerem si morajo delavci, ki niso še ogrski državljani, pridobiti ogrsko državljansko pravico tekom treh mesecev. Kdor ne zna ogrskega jezika, se ga mora naučiti tekom šestih mesecev, če ne, izgubi službo.

Madjari in inozemstvo. Madjarski književnik in bivši vodja madjarskih antisemitov Istoczy Győző je izdal brošuro pod naslovom: „Madjarski narod v obitelji evropskih narodov“, v kateri hoče inozemstvu dokazati, da so Madjari zaslužni za evropsko kulturo, ker odbijajo invazijo Slovanov ter istodobno ščitijo Slovane od pangermanizma. Győző navaja podatke, s katerimi hoče prepričati inozemstvo, da je madjarski jezik bogatejši od mnogih evropskih jezikov.

Rusija. Ruski naučni minister se imenuje Svare in dela svojemu imenu vso čast. Nedavno je dal vseučiliškim profesorjem ukaz, da ne smejo biti člani nobene opozicijske stranke. Znano je, da so profesorji peterburškega vseučilišča skoro vsi kadeti in kar jih je polsancev, stoji tudi s kadeti vred v opoziciji proti vladi. Gosp. Svare jim je zdaj „ukazal“, da morajo, bodisi izstopiti iz opozicijske stranke, ali pa iti v pokoj. Svare je Svare!

Tolstoj je praznoval svojo osemdesetletnico dne 10. t. m. Ruski listi so sklenili, da povodom tega slavlja izdajo posebne izdaje, toda vlada je prepovedala, da ne smejo listi o političnih nazorih in o pomenu grofa Tolstojja prav ničesar pisati, sicer se jim je zagrozilo uničenje dotičnih listov. Peterburška akademija znanosti je vključ prepovedi svete sinode sklenila izročiti grofu spomenico. V Petrogradu so vsa gledališča na osemdesetletni rojstni dan priredila gledališke igre, ki jih je spisal Tolstoj. Petrogradsko vseučilišče ga je imenovalo za častnega doktorja.

Sultanova apanaža. Civilna lista za sultana je določena na mesec s 25.000 funti (to je okolo pol milijona kron). Istotoliko bo znašala apanaža za sultanovo rodovino.

Prvi turški socialistički list. Turški socialist Mehmed Seheb, ki je bil te dni izpuščen iz zapore, je začel v Smirni izdajati prvi socialistički list v Turčiji.

Prepovedan kongres romunskih dijakov. Ogrski Romun dr. Lascu je bil zaradi „šuvanja proti ogrski državi“ obsojen v ječo, pobegnul je pa pred kaznijo na Romunsko. Tu je organiziral dijaštvo ter pripravil protestni kongres proti Madjarom. Kongres se je imel vršiti v Jassyju ter je imel protestirati proti barbarskemu tlačenju narodnosti na Ogrskem. Madjari, čuvši za ta kongres, so pri baronu Aehrenthalu posredovali v namen, da opozori na ta kongres romunskega ministrskega predsednika. Aehrenthal se je temu pozivu odzval, in romunski minister je ta kongres prepovedal.

Za madjarizacijo Slavonije. „Budapesti Hirlap“ je te dni priobčil članek o madjarstvu Slavonije. List pravi, da ni res, kar pravi statistika, da je v Hrvaški in Slavoniji le 103.435 Madjarov, pač pa je v Slavoniji nad 200.000 Madjarov! Pravi nadalje, da je društvo „Julian“ odprlo novo subskripcijo za otvarjanje novih madjarskih šol v Hrvaški. Pozivlja Madjare, naj dajajo denarja. Prilika je izvrstna, zakaj sedanjí ban se vzdržuje na vladi, ker to hočejo Madjari; zaradi tega otvarja šole, kakor žele oni.

Vestnik.

Josip Šuman.

Dne 15. t. m. je naglo umrl v 73. letu svoje dobe v Dragi pri Moščenicah Josip Šuman, dvorni svetnik in deželni šolski nadzornik v p. — Josip Šuman je bil rojen l. 1836. pri Sv. Ani v Slovenskih goricah, bil je torej štajerski rojak. Na dunajski univerzi je poslušal predavanja Miklošičeva. Med njegovimi součenci sta bila prof. dr. Jagič in deželni šolski nadzornik Klodič-Sabladolski. — Kot profesor je prišel leta 1860. v Maribor, odtod l. 1874. v Freistadt na Gorenjem Avstrijskem, potem pa na akademsko gimnazijo na Dunaj. L. 1884. je bil imenovan za gimnazijskega ravnatelja v Ljubljani, l. 1890. pa — po upokojenju Jakoba Smoleja — za deželnega šolskega nadzornika za Kranjsko. Ko je stopil v pokoj, je dobil naslov dvornega svetnika. — Delal ni samo kot šolnik, ampak je v prejšnjih letih razvijal živahno delavnost tudi na literarnem polju. Do zadnjega se je zanimal za razvoj in napredek

slovenske književnosti. — Spisal je slovensko slovnico za srednje šole, „Slovenska Matica“ pa je izdala njegovo obsežno Slovensko slovnico po Miklošičevi primerjalni. Priobčil je mnogo spisov filološke vsebine in knjigo „Die Slovenen“. — V občevarstvu — tako službenem kakor privatnem — je bil ljubezniv in priazen. Bil je simpatičen, koncilianten mož, ki ni dal nikomur občutiti svoje službene moči. Kot deželni šolski nadzornik je cenil in uvaževal delo in napore učiteljstva; in vsi, ki so imeli priliko občevati z njim, gotovo ohranijo finemu nadzorniku in preudarnemu šolniku hvaležen spomin! Bodi mu lahka zemlja domača!

Dr. Lampe na delu. Tisti čas, ko so se v Ljubljani ob nasilnostih soldateske in proračunjenih nerodnostih vlade zgrinjale vse slovenske stranke in vsi stanovi k skupnemu protestu, ko je tudi „Slovenec“ klical k skupnemu odporu, je glavni urednik tega lista: deželni odbornik in član deželnega šolskega sveta, dr. Evgen Lampe, hujskal proti učiteljstvu, in sicer pri Sv. Ivanu poleg Trsta. Tamkaj je bil shod, kjer je duhovnik dr. Lampe napadal učiteljstvo, trdeč, da je proti veri in cerkvi. Dokler bodo učitelji taki, bodo govorniki in njegovi somišljeniki delali na to, da se učiteljem plačane izboljšajo. Na Kranjskem je že toliko doseženo, da ne bo smel poučevati noben učitelj, ako ni — katoliški!!! — Tako je šla ta nečedna govornica naprej! Ali ni škandal, da na tako nekvalfikovani način zlorablja Lampe svoje službeno stališče, samo da bi izstradal svojega političkega nasprotnika, ga napravil za svojega hlapca in mu z natelevanjem ugrabil ugled in veljavo med ljudstvom in mladino?! Ali je samo učiteljstvo tisto, ki naj tedaj, ko se ob tragiških ljubljanskih dogodkih pomirjajo strankarstva, brez protesta prenaša izbruhe sovraštva fanatičnega nasprotnika?! Ali misli Lampe, da nima učiteljstvo prav nič več čuvstva, da mu ni že preko mere in potrpežljivosti dovolj večnega obrekovanja, zaničevanja, ščuvanja in večnih groženj? Ali je res treba žrtve, da bo konec učiteljstva? Ali je res treba žrtve, da bo konec temu, česar učiteljstvo več ne more mirno prenašati?! — Pravočasno opozarjamo dostojne in pametne ljudi v nasprotni stranki, naj vendar pomirljivo vplivajo na take in enake hujskače, da ne bo prepozno indane pridejo ljudje v nesrečo! Poudarjamo: Učiteljstvo ni samo zato na svetu, da biga Lampe, Terseglav, Ravniharid, napadali, mu jemali ugled in čast in mu pretiliz izstradanjem — ne! — učiteljstvu je vsega tega že več kot dovolj. Tudi jagnje se izpremeniv volka, pa bise učiteljstvo ne? — Toda ne samo na Kranjskem, temveč povsod, koder službujejo naši somišljeniki. Treba je samo ene besede! — To smo napisali, ker se nam zdi, da je ravno sedaj čas, da bodi konec temu divjanju proti učiteljstvu. Apelirali smo na dostojne in pametne ljudi. Mi ne bomo nič več mirili, ako ne bo miru od tam. Govorili smo o pravem času. Če pa vse nič ne pomaga, naj si posledice pripišejo tisti, ki jih provocirajo!

Pozdrav Čehom. Voditeljem češkega učiteljstva in osnovelem „Zveze slovenskega učiteljstva“, tovarišem Adolfu Schusterju, Bohdanu Skali in Josipu Černemu, je bila od „Zavezine skupščine v Gorici poslana ta-le brzojavka:

Slovensko učiteljstvo, zbrano pri „Zavezini“ skupščini v Gorici, Te navdušeno pozdravlja, hvaležno poudarjajoč Tvoje zasluge za ustanovitev „Zveze slovenskega učiteljstva.“

Jelenec, predsednik.

Spominska plošča Strmšknu se bo slovesno odkrila koncem oktobra, najbrž v četrtek, dne 29. Delo je prevzel Čamerik, kamnosek v Celju, za 420 K in bo ploščo vzdal še ta teden. — Obenem se postavi tudi nagrobni spomenik. Natančnejši vzpored bo v kratkem objavljen.

Usposobljenostne preizkušnje za obče ljudske in za meštanske šole v jesenskem terminu se prično pri c. kr. izpraševalni komisiji v Ljubljani v torek, dne 3. novembra 1908 ob 8. uri na c. kr. učiteljskem v Ljubljani. Pravilno opremljene prošnje za pri-pust k usposobljenostni preizkušnji je po predpisanem službenem potu pravočasno vložiti tako, da bodo do 26. oktobra v rokah izpraševalne komisije.

Iz šolske službe. Absolvirani učiteljski kandidat Franc Jurečič je imenovan za provizoričnega učitelja v St. Jerneju pri Krškem.

Stoletnico Josipa Godine-Vrdel-skega so obhajali v Vrde pri Trstu. Hvaležni Slovenci so napravili na rojstni hiši prveemu slovenskemu pisatelju in zgodovinarju tržaškemu mramornato spominsko ploščo. V isti hiši je bil rojen Godina 20. marca 1808. leta.

Z ljubljanske vadnice. Službo provizoričnega vadniškega učitelja je dobil Anton Lenarčič, učitelj v St. Vidu nad Ljub-